

تدوین مسئولیت دولت ها در احیا محیط زیست بین المللی

فیروزه حیدرزاده

دانشجوی دکترای تخصصی حقوق بین الملل، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد جنوب، تهران

Firouzehheydarzadeh935@gmail.com

دکتر علی فقیه حبیبی

دانشیار، حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد جنوب، تهران

Faghih.habibi@gmail.com

چکیده

1 اکنون به طور گسترده تشخیص داده شده است که این سیاره با طیف وسیعی از چالش های زیست محیطی مواجه است که فقط از طریق همکاری بین المللی قابل حل است. تحولات علم و فناوری امکان ایجاد پیامد های زیست محیطی مختلفی را بوجود آورده است. وقایع و حوادث زیست محیطی که در طول سال های گذشته رخ داده به جهان بشریت هشدار می دهد که حفظ محیط زیست یک مسئولیت بین المللی است. از طرفی یکی از ابزارهایی که از طریق آن می توان از محیط زیست در سطح بین المللی محافظت کرد، ایجاد پاسخگویی برای دولت ها است. دولت ها موظف هستند بر اساس تعهدات بین المللی دوجانبه و چندجانبه خود برای حفاظت از محیط زیست بر اساس ظرفیت های متفاوت خود و بر اساس عدالت رفتار کنند. در این مقاله ضمن بررسی حقوق محیط زیست توسط معاهدات، کنوانسیون ها و کنفرانس های مختلف در سطح بین المللی، به اصول حقوق بین الملل محیط زیست و مسئولیت دولت ها در احیا این حقوق پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: مسئولیت بین المللی، محیط زیست بین الملل، کنوانسیون های بین المللی، حقوق بین الملل.

مقدمه

حقوق محیط زیست بین الملل به عنوان زیر مجموعه ای از حقوق بین الملل در اواسط قرن بیستم توسعه یافت. اگرچه جنبش های حفاظتی در بسیاری از کشورها در قرن نوزدهم توسعه یافت، اما این جنبش ها معمولاً فقط به نگرانی زیست محیطی در یک کشور واحد می پرداختند. علاوه بر این کنوانسیون هایی وجود داشت که فقط بر موضوعات خاص تمرکز داشتند و بنابراین تأثیرات محدودی داشتند. با این حال، مجموعه شواهد علمی زیست محیطی ادر دهه های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ نشان دهنده استرس های زیست محیطی جهانی، همراه با نیاز به یک راه حل چند ملیتی برای مسائل زیست محیطی می باشد. تلاش های گسترده ای برای احیای محیط زیست در کشورهای در حال توسعه از جنبه های مختلف اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، قضایی، علمی و فناوری انجام شده است. معاهدات جهانی برای وضع قوانین محیط زیست بین الملل همچون یک کاتالیزور عمل می کند و مهمترین ابعاد این معاهدات برای محیط زیست عبارتند از:

- ماندگاری
- سازگاری

- هنجاری
- نوآوری
- مبتنی بر وظیفه
- شرح دقیق دادن
- محدودیت زمانی
- زمینه خاص
- سازماندهی شده
- تثبیت
- مبتنی بر حقوق
- بیان همه جوانب به اختصار

تعالی در ابعاد مختلف معاهدات در سازمان های بین المللی باید وجود داشته باشد تا بتوان برای احیاء محیط زیست بین الملل کاری کرد.

از آنجا که جرم انگاری محیط زیست به ندرت مورد توجه واقع شده است، ایجاد مسئولیت برای دولت ها به جهت پاسخگویی در برابر خسارات زیست محیطی بسیار حائز اهمیت است.

حقوق بین الملل محیط زیست شامل مجموعه ای از اصول و رویه های حقوقی ملی، بین المللی و سیستم های نظارتی محیط زیست فراملی برای حفاظت از محیط زیست و مدیریت منابع طبیعی است. حقوق بین الملل عمومی محیط زیست معمولاً مجموعه ای از معاهدات و اصول حقوقی بین المللی عرفی حاکم بر روابط بین ملت ها است. قانون ملی محیط زیست که به اصول عملکرد دولت های ملی اشاره دارد، شامل تنظیم و مدیریت رفتار افراد و سازمان های خصوصی و زیر مجموعه های نهاد های دولتی در داخل مرزهای خود می شود. حقوق فراملی معمولاً به مجموعه ای از اصول حقوقی مورد استفاده برای تنظیم روابط فرامرزی بین افراد و سازمان ها اطلاق می شود.

در ادامه، در این مقاله ضمن تعریف حقوق بین الملل محیط زیست به بررسی ابعاد مختلف مسئولیت دولت ها در احیاء محیط زیست بین الملل پرداخته شده است. و کنوانسیون های مختلفی بین المللی زیست محیطی بررسی شده است.

حقوق بین الملل محیط زیست

اهمیت حفاظت محیط زیست جهانی در کشورهای مختلف در سال های اخیر افزایش یافته است به طوری که در توافق نامه های چند جانبه زیست محیطی MEAs به مسائل زیست محیطی در سطح جهان پرداخته شده است. به طور مثال در کشور ویتنام در سال ۲۰۰۸ سند چشم انداز برای حفاظت محیط زیست تا سال ۲۰۱۴ ارائه شد که در آن اهداف، اصول و استانداردهایی برای حفاظت از تنوع زیست محیطی، استفاده پایدار، حفاظت از لایه اوزون، واکنش به تغییرات آب و هوایی، حفاظت از محیط زیست دریایی، کنترل پسماند های خطرناک، مدیریت شیمیایی و ... بررسی و هدف گذاری شد. در حالی که توافق نامه های مختلفی در سطح بین المللی در حال بررسی است اما اغلب این توافق نامه ها ویژگی های مشترکی دارند. موافق نامه های چند جانبه زیست محیطی زیر مجموعه ای از کنوانسیون های بین المللی است که توسط ماده ۳۸ اساسنامه دیوان بین المللی دادگستری به عنوان منبعی از حقوق بین الملل با توجه و تمرکز خاص بر روی مسایل محیط زیستی است. به طور کلی حقوق بین الملل محیط زیست با دیگر گرایش های حقوق بین الملل ویژگی های مشترک بسیاری دارد. بسیاری از اصول کلی قابل اعمال حقوق بین الملل عام در خصوص حقوق بین الملل محیط زیست نیز قابل اعمال هستند. حقوق بین

الملل محیط زیست در بعد اساسی خود تابع اصل رضایت طرفین به عنوان کشورهای حاکم است. مجموعه زیادی از رژیم حقوقی ایجاد شده در حوزه های مختلف حقوق محیط زیست مبتنی بر معاهدات بین المللی هستند. طرف دیگر نکته ذکر شده این است که رژیم ایجاد شده توسط معاهدات بین المللی تابع اصل وفای به عهد است. وقتی دولتی خود را به رژیمی برای حمایت از محیط زیست ملزم می سازد، نقض این تعهد از نظر حقوقی به صدمه زدن به حقوق کشور دیگر منجر می شود و از این رو متحمل مسئولیت بین المللی است که این وضعیت خود تابع حقوق بین الملل خواهد بود. نکته دیگر نتیجه این اصل است که در این معنا حقوق بین الملل محیط زیست دارای ویژگی های ذاتی متمایزی است که آن را از حقوق داخلی محیط زیست متمایز می سازد. حقوق داخلی اساساً به حوزه حقوق عمومی تعلق دارد که از طریق قانون گذاری وضع می شود. در حالی که حقوق بین الملل محیط زیست ماهیتاً، تعهدی دارای ماهیت متقابل مبتنی بر اصل داوطلبانه بودن است. در عین حال، باید تاکید کرد که حقوق بین الملل محیط زیست بیانگر ویژگی های حقوقی خاص خود می باشد که آن را از دیگر گرایش های حقوق بین الملل متمایز می سازد.

مسئولیت بین المللی دولت ها

در جامعه های بین المللی هر دولت بر اساس حاکمیت خود آزادانه تصمیم می گیرد و با آزادی برابر سایر دولت ها مواجه می شود، در نتیجه مسئولیت بین المللی دولت ها در قبال محیط زیست به مثابه ساز و کاری برای تنظیم روابط متقابل بین آن ها جلوه گر می گردد. اگر یک دولت قاعده ای از حقوق بین الملل عرفی را نقض کند و یا تعهد ناشی از معاهده ای را که منعقد ساخته نادیده بگیرد مرتکب تخلف شده است و به اصطلاح اقدام نادرست بین المللی انجام داده است. به طور کلی نقض هر تعهد مقرر بین الملل مسئولیت آور است. بر طبق یک نظریه قدیمی مسئولیت دولت، هر عمل غیر قانونی بین المللی که یک دولت انجام دهد موجب مسئولیت بین المللی است. (Faghih Habibi 2021)

به طور کلی مسئولیت بین المللی در واقع عبارت است از:

الزام به جبران خسارت اعم از مادی و معنوی وارد بر تابعان حقوق بین الملل کشورها و سازمان های بین المللی و این خسارت باید ناشی از فعل یا ترک فعل نامشروع و مخالف حقوق بین الملل عرفی یا معاهده ای یکی از تابعان حقوق بین الملل باشد.

مسئولیت بین المللی دولت ها ناشی از اعمال متخلفانه

بر اساس حقوق بین الملل، مسئولیت دولت ها، اصولاً به صرف نقض تعهد از جانب دولت نقض کننده تحقق پیدا می کند و ورود ضرر شرط تحقق چنین مسئولیتی نمی باشد. لذا هنگامی که دولتی تعهد بین المللی خود را نقض کرد و فعل یا ترک فعل موجب چنین نقضی به آن منتسب شد، مسئولیت بین المللی چنین دولتی محقق می گردد و آن دولت ملزم به جبران خسارت وارد شده می شود. بر اساس طرح مسئولیت یک دولت، ارتکاب عمل متخلفانه بین المللی است. (فرشا سعید و عیسی زاده، ۱۳۹۴)

مسئولیت دولت ها در سطح ملی

در مورد مسئولیت کیفری دولت ها در سطح ملی باید گفت افرادی که در محیط زیست جرائمی را مرتکب می شوند آن دولت در پاسخ و عکس العمل به آن جرم مجازات هایی را برای فرد مجرم در نظر گرفته است. این جرائم عبارتند از:

- ✓ حبس
- ✓ جزای نقدی

✓ ضبط مال

✓ مصادره اموال

و گاهی ترکیب یکی از دو یا چند مورد ذکر شده مقرر شده است. اصولاً حبس به عنوان قاطعانه ترین ابزار دفاع جوامع در برابر جرائم زیست محیطی ایجاد شده معرفی و به کار گرفته شده است. از دیگر مقابله های کیفی جزای نقدی یا جریمه است که در بسیاری از موارد آن را سودمند تر از حبس می دانند.

در بخشی از قوانین محیط زیستی به صورت آشکار از اشخاص حقوقی صحبت شده است. یعنی به مانند سایر مقررات قانونی، مسئولیت کیفی اشخاص حقوقی پذیرفته شده است. برخی از قوانین عبارتند از:

✓ قوانین حفاظت و بهسازی محیط زیست

✓ قوانین شهرداری

✓ قوانین حفاظت از دریا

✓ قوانین حفاظت از آلودگی هوا

ابعاد و قلمرو مسئولیت حقوق بین الملل محیط زیست

از دهه ۱۹۶۰ میلادی با توجه به امور محیط زیست به صورت جنبشی با پشتوانه مناسب افکار عمومی و علاقمندی به آن دامن گسترانید. اگرچه در آغاز بیشتر این حمایت ها در جهان صنعتی محدود می شد لیکن در همین دوره نیز امید برای داشتن دنیای بهتر به منظور دسترسی به مقاصد بین المللی پیشرفته وجود داشت که خود عاملی شد برای آن که مستعمراتی که دارای منابع طبیعی غنی بودند، به استقلال دست یابند. همچنین وجه رو به رشد فشار افکار عمومی به دست یابی به یافته های علمی در خصوص آثار آلودگی و تخریب محیط زیست خود انگیزه ای مناسب در جهت همکاری بین المللی گردید. از آن جا که اهمیت محیط زیست بر کسی پوشیده نیست، به تبع آن، ایجاد و تحول حقوق و تکالیف مربوط به آن چه در حقوق داخلی و چه در حقوق بین الملل از مسائل بسیار مهمی است که گستره وسیعی را شامل می شود. از جمله تغییرات آب و هوا، گرم شدن دمای کره ی زمین، بالا آمدن سطح دریاها، حفظ گونه های گیاهی و حیوانی، فرسایش لایه اوزون، آثار فعالیت های صنعتی ناشی از اعمال انسان، تخریب جنگل ها، آلودگی های آب ها، باران های اسیدی، آلودگی های صوتی و بسیاری از مسائل دیگر مانند آن. (MELNIKOV 1996)

اقدامات کنترل آلودگی محیط زیست بین الملل

در حالی که جوامع مدرن دنیا با نگرانی روز افزونی در مورد مسائل زیست محیطی بین المللی مواجه هستند، کشورهای در حال توسعه درگیر مشکلات آلودگی محیط زیست پیچیده و جدی خودشان هستند. این ترکیب قوی از روند صنعتی شدن، توسعه شهری و روند مصرف انبوه بویژه توسط شرکت های خارجی که کمترین توجه به تاثیر فعالیت هایشان بر محیط زیست محلی دارند بسیار نگران کننده است. آلودگی محیط زیست فراتر از فقط یک موضوع سلامتی است. در بسیاری از کشورهای در حال توسعه و یا توسعه نیافته برای اقدامات کنترل آلودگی محیط زیست ساختار اجرائی کافی ارائه نشده است و باید برنامه درستی در سطح بین المللی پایه گذاری شود تا اطمینان حاصل شود که سیاست ها موثر هستند.

کنترل آلودگی محیط زیست از هر نوع آلودگی توسط افراد یا شرکت هایی که سلامت افراد در محیط زیست و یا افراد دیگر در یک منطقه محلی را به خطر بیاندازد تعریف می شود.

در اول مارس ۲۰۱۹، بر اساس قطعنامه ۷۳/۲۸۴ مجمع عمومی سازمان ملل متحد دهه ۲۰۲۱-۲۰۳۰ را دهه احیای اکوسیستم نامگذاری کرد و اولین هدف آن جلوگیری، توقف و معکوس کردن تخریب اکوسیستم در سراسر جهان قرار داده شد. همه این ابتکارات در سازمان ملل بر مبنای تمرکز دوگانه بر حفاظت و همچنین احیای محیط زیست جهانی خواهد بود. (Schultz L et al, 2015)

راه حل های موجود برای دعاوی داخلی و فراملی محیط زیست بین الملل

دولت های برای احیای محیط زیست جهانی باید دسترسی برابر و بر مبنای مقابله با تبعیض برای دادگاه های داخلی و اقدامات نهاد های ملی و اشخاص خارجی و کلیه افراد ذینفع دیگر فراهم کنند. رژیم های زیست محیطی باید راهی برای سلب مصونیت دولت ها از قانون را فراهم کنند.

آرای داوری و سایر تصمیمات صادر شده توسط دادگاه های رژیم های زیست محیطی بین المللی باید همان قدرت تصمیم گیری ملی در داخل را داشته باشند. در مواردی که جنبه های چند ملیتی دارند، رژیم های زیست محیطی باید به آن ها توجه کنند. قوانین موجود در مورد صلاحیت و انتخاب قانون را در نظر گرفته و در صورت لزوم چنین مواردی را پیش بینی کنند. در واقع دسترسی دولت ها، سازمان های بین المللی و افراد به ساز و کارهای تسهیل کننده انطباق با رژیم های زیست محیطی، با اشاره خاص به مشاوره، مذاکرات و سایر ترتیبات پیشگیری از اختلاف، باید تحت نهاد های زیست محیطی بین المللی پیش بینی شود. در صورت ناموفق بودن مکانیسم های پیشگیرانه، دسترسی سریع به جبران خسارت و همچنین ارائه ادعاهای مربوط به آسیب های زیست محیطی فراهم شد.

دولت ها باید ترتیبات انعطاف پذیری را تحت قوانین بین المللی برای جبران خسارات وارده به مناطق فراهم کنند. دولت ها باید نهادهای زیست محیطی از جمله بازپرسین و صندوق هایی که حق دارند ادعایی داشته باشند را شناسایی کنند و در صورت لزوم غرامت دریافت کنند.

پیشگیری از اختلاف نیز ممکن است با مشارکت کشورهای واجد شرایط تسهیل شود و در چارچوب همکاری بین المللی دولت ها برنامه ریزی پروژه های بزرگ یک کشور در جهت احیای محیط زیست ملی و فراملی انجام شود. ارزیابی اثرات محیط زیستی داخلی و منطقه ای که احتمالاً اثرات فرامرزی دارند یا مناطقی فراتر از محدوده را تحت تاثیر قرار می دهند مورد نیاز است.

مسئولیت مدنی دولت ها در برابر محیط زیست بین المللی

دولت ها مسئول هستند تا اطمینان حاصل کنند که فعالیت های مربوط به آن ها باعث آسیب زدن به محیط زیست ملی و بین المللی نمی شود. معافیت از مسئولیت بین المللی دولت ها بر اساس اصول و قواعد قوانین بین المللی اداره می شود. نهادهای زیست محیطی ممکن است برخی ضررهای مسئولیت های مدنی بر حسب مورد های خاص و برخی مسئولیت هایی که با اهداف آن ها سازگار باشد را معاف کنند. صرفاً ماهیت غیر قابل پیش بینی تاثیر نباید به خودی خود به عنوان یک معافیت پذیرفته شود. کوتاهی عمدی یا شدیداً سهل انگارانه شخص ثالث نیز معمولاً یک معافیت قابل قبول است، اما شخص ثالث در چنین شرایطی باید به طور کامل مسئول خسارت باشد. خسارت ناشی از فعالیت های بشر دوستانه ممکن است از مسئولیت معاف شود. (Anshu Singh, 2020)

کنوانسیون های بین المللی زیست محیطی

در حال حاضر ابزارهای حقوقی نقشی در ترمیم محیط زیست در سطح بین المللی دارند. بطور مثال قانون اقدامات محیط زیست ملی در استرالیا، قانون آب پاک در ایالات متحده و قوانین سختگیرانه حاکم بر الزامات تعطیلی برای شرکت های استخراج معدن، چوب برداری و غیره ... قوانینی در سطح جهانی هستند برای زنده نگه داشتن محیط زیست جهانی صورت گرفته است و تاتش برای رعایت این قوانین ضروری است. این قوانین باید از نظر اجتماعی منصفانه، مبتنی بر دانش، قابل اجرا و نفع عموم جامعه باشد. در ضمن این قوانین باید با مشوق های مالی برای تشویق سرمایه گذاری های داوطلبانه همراه باشند نه فقط جریمه برای مالکان زمین و شرکت هایی که این قوانین را رعایت نمی کنند. در اغلب موارد دولت ها حامی قوانین احیای محیط زیست هستند در مواردی که به تضاد منافع برخورد میکنند دولت ها باید تصمیم بگیرند که چه کسی برای احیای محیط زیست هزینه خواهد کرد و چه کسی باید پرداخت کند. (Ruhl JB, 2011) برای خسارت و از دست دادن سرمایه طبیعی محیط زیست، سازمان های دولتی و دادگاه ها باید قوانین و استانداردهای روشنی برای شیوه های مرمت و احیای محیط زیست ارائه دهند. بطور مثال برزیل یکی از معدود کشورهای در حال توسعه است که سیاست ها و قوانین دقیقی در احیای محیط زیست دارد و بودجه دولتی برای تسهیل اقدامات حمایتی از محیط زیست با هدف گذاری صحیح در نظر گرفته است. این کشور در زمینه تکنیک ها، دستورالعمل ها و حداقل استانداردها در مقررات قانونی مربوط به بازسازی محیط زیست برزیل در سطح بین المللی بی نظیر است. در ادامه به چندین کنوانسیون مهم بین المللی اشاره شده است.

6

کنوانسیون تغییر آب و هوا

کنوانسیون تغییر آب و هوا با نام رسمی کنوانسیون ساختاری سازمان ملل درباره تغییرات اقلیم، یکی از مباحث مهم همایش زمین یا اجلاس ریو در سال ۱۹۹۲ میلادی در خصوص محیط زیست و توسعه محسوب می شود. بر اساس این پیمان منعقد شده در نیویورک، کشورهای عضو مسئولیت های متمایز اما با هدفی مشترک بر عهده دارند. اساسی ترین الزام این کنوانسیون برای کشورهای توسعه یافته عبارت است از این که سطح گازهای گلخانه ای که توسط آن ها در دو دهه اول سده ۲۰۰۰ میلادی به سطح سال ۱۹۹۰ برگردانده و تثبیت شود.

کنوانسیون سایتیس CITES

در واشنگتن آمریکا کنوانسیون تجارت بین المللی گونه های حیوانات و گیاهان وحشی در معرض خطر انقراض و نابودی در سال ۱۳۵۲ مورد تصویب قرار گرفت که هم اکنون ۱۶۰ کشور را به عنوان عضو رسمی دارد. هدف از این کنوانسیون اطمینان از بقای حیوانات وحشی و گونه های گیاهی ارزشمند و در خطر انقراض تعریف شده است. باید توجه داشت هیچ یک از گونه های حیوانی و گیاهی تحت پوشش این معاهده از زمان اجرایی شدن این پیمان بر اثر تجارت معدوم نشده و سال هاست که این پیمان در شمار مهمترین و پر دامنه ترین پیمان نامه های بین المللی بوده است.

کنوانسیون وین برای حفاظت از لایه اوزون

در سال ۱۹۸۵ میلادی به دعوت سازمان ملل متحد، با توجه به ضرورت پیش بینی راه چاره ای برای پیشگیری از تخریب لایه اوزون، نمایندگان ۲۱ کشور جهان و کشورهای عضو جامعه اروپا در وین پایتخت اتریش، دور هم جمع شده و مفاد این معاهده را تدوین کردند.

کنوانسیون بازل

این معاهده درباره کنترل انتقالات برون مرزی مواد زائد زیان آور و دفع آن ها در شهر بازل سوئیس در سال ۱۹۸۹ میلادی به امضای ۳۵ کشور شرکت کننده رسید.

کنوانسیون CEP

با توجه به اهمیت زیست بوم دریای خزر و شرایط نامطلوب حاکم بر آن، کشورهای ساحلی این دریا با همکاری برنامه محیط زیست سازمان ملل اقداماتی را برای برقراری یک چارچوب مناسب حقوقی-قانونی جهت حفاظت از این دریا آغاز کردند. بر اساس مفواد این معاهده، کشورهای ساحلی منطقه ای برای مفاد زیر با یکدیگر همکاری خواهند کرد.

- ✓ برای حفظ محیط زیست دریای خزر در زمینه جلوگیری
- ✓ کاهش و کنترل آلودگی
- ✓ جلوگیری از ورود، کنترل و از بین بردن گونه های مهاجم
- ✓ موارد اضطراری زیست محیطی
- ✓ حفاظت و نگهداری و احیای منابع زنده دریایی
- ✓ مدیریت مناطق ساحلی دریای خزر

7

کنوانسیون منطقه ای کویت

برای همکاری درباره حمایت و توسعه محیط زیست دریایی و نواحی ساحلی خلیج فارس، دریای عمان و قسمتی از دریای عرب در برابر آلودگی این کنوانسیون بین دولت های بحرین، ایران، عراق، کویت، عمان، قطر، عربستان و امارات متحده عربی به منظور جلوگیری از آلودگی محیط زیست دریای منطقه مشترک بین کشورهای مذکور توسط نفت و سایر مواد سمی ناشی از فعالیت های انسان در خشکی و یا دریا شکل گرفت.

کنوانسیون حمایت از میراث طبیعی

در سال ۱۹۷۲ در شهر پاریس کنوانسیون حمایت از میراث طبیعی به تصویب رسید. متمایز ترین نکته مورد نظر این معاهده این است که ویرانی یا انهدام هر قسمت از میراث فرهنگی و طبیعی موجب فقر شدید میراث همه جهان می شود و باید به عنوان میراث جهانی بشریت حفظ شود. (UNESCO 2015)

کنوانسیون بیابان زدایی

کشورهای مانند آفریقا به طور جدی با خشکسالی و بیابان زدایی مواجه هستند. از طریق این کنوانسیون اقدام موثر در تمام سطوح، با حمایت همکاری های بین المللی و ترتیبات مشارکت در چارچوب یک رویه جامع همسو با دستور کار و به منظور کمک به دستاوردهای توسعه پایدار در مناطق آسیب دیده صورت می گیرد.

کنوانسیون تنوع زیستی CBD

این کنوانسیون در سال ۱۹۹۲ در ریودوژانیرو امضا و در سال ۱۹۹۳ با ۱۸۴ عضو لازم الاجرا شد و در واقع بخشی از روند کنفرانس سازمان ملل متحد در خصوص محیط زیست و توسعه به شمار می رود. سه هدف اصلی این معاهده عبارت است از:

- ✓ حفاظت از تنوع زیستی
- ✓ بالا بردن ظرفیت کاربرد پایدار آن
- ✓ سهم شدن عادلانه در منافع حاصل از استفاده ذخایر ژنتیکی

کنوانسیون ایمنی زیستی یا کارتاها

در سال ۲۰۰۰ میلادی در مونترال کانادا این معاهده به تصویب نمایندگان کشورهای عضو رسید. بر اساس این معاهده کابری سالم و بی خطر روش های بیوتکنولوژی به نحوی که این روش ها تاثیر مضرری بر محیط زیست نداشته باشد، مورد تاکید قرار گرفته است.

کنوانسیون جلوگیری از آلودگی دریا

این کنوانسیون در سال ۱۹۷۲ در شهر لندن به امضای تعدادی از نمایندگان کشورها رسید. هدف از این کنوانسیون عبارت است از:

- ✓ کنترل و جلوگیری از آلودگی دریایی ناشی از تخلیه و دفع مواد زائد
- ✓ تشویق و حمایت از انعقاد قراردادها و توافق نامه های منطقه ای مکمل این کنوانسیون

کنوانسیون آلاینده های آلی پایدار POPs

به طور کلی هدف از این پیمان عبارت است از:

- ✓ حذف یا کاهش آلوده کننده های آلی پایدار
- ✓ ممنوع کردن تولید، مصرف، صادرات و واردات و فروش مواد آلی پایدار
- ✓ مساعدت و ترغیب کشورها به انجام اقدامات ملی و منطقه ای برای کاهش خطرات مواد مزبور
- ✓ مساعدت به کشورها برای ایجاد صنایع پاکیزه به منظور جلوگیری یا کاهش انتشار مواد مذکور
- ✓ استفاده از جایگزین های مناسب
- ✓ ترغیب کشورها به شناسایی منابع آلوده کننده آلی پایدار و نابود کردن آن ها

کنوانسیون گسترش تجارت جهانی روتردام PIC

این کنوانسیون در دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ توجه مجامع بین المللی و سازمان های دولتی و غیر دولتی حفاظت محیط زیست در سراسر جهان را به خطرات تجارت و مصرف مواد شیمیایی بالقوه خطرناک از جمله سموم شیمیایی دفع آفات نباتی معطوف کرد. در سال ۱۹۸۵ در رم به منظور کاهش خطرات مواد مذکور، برقراری کد بین المللی نحوه توزیع و مصرف سموم در بیست و سومین اجلاس کنفرانس عمومی سازمان خواربار و کشاورزی جهان به تصویب رسید.

نتیجه گیری

حقوق بین الملل ممکن است به عنوان یک درخت کهنسال در نظر گرفته شود، اما هنوز شاخه های جدیدی برای مطالعه بشریت ایجاد میکنند. یکی از این شاخه های جدید حقوق بین الملل محیط زیست است که در طول چند دهه گذشته حقوق بین الملل محیط زیست هم از نظر کمی و هم از نظر کیفی به طور چشم گیری گسترش یافته است.

امروزه همه ما آگاهییم که مشکلات محیط زیست بین الملل باعث نگرانی کل کره زمین است و اگر یک مشکل محیط زیستی توسط یک یا چند کشور ایجاد شود بدنبال تاثیر آن در کل جهان هستی باید برای آن بدنبال راه حل های جهانی گشت. حقوق بین الملل محیط زیست علاوه بر تمرکز بر مسئولیت دولت ها برای آسیب های فرامرزی و حفاظت از گونه های مختلف و کمیاب، تغییرات مثبتی در کنترل تخریب محیط زیست اعم از مشکلات زیست محیطی قدیمی و تهدیدها و چالش های زیست محیطی جدید ایجاد کرده است. حفاظت و حمایت از محیط زیست نیازمند ابزار قانون مندی است که دارای ضمانت اجرایی مستحکم در سطح بین المللی باشد. مسئولیت بین المللی ضمانت اجرایی برای جلوگیری از خسارات وارد بر محیط زیست با دامنه فراگیر بین المللی است که می تواند ساز و کاری مفید در راستای بهبود حقوق بین الملل محیط زیست باشد.

مراجع

۱. فرشا سعید، پرویز و عیسی زایی، مه لقا (۱۳۹۴). "مسئولیت بین المللی دولت ها در پیشگیری و جبران خسارات ناشی

از آلودگی های فرامرزی"، کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در علوم کشاورزی و محیط زیست

2. Ali Faghieh Habibi, "International responsibility of governments for environmental violations", Contemporary Political Studies, Institute for Humanities and Cultural Studies (IHCS), Quarterly Journal, Vol. 12, No. 4, Winter 2022, 189-221.
3. MELNIKOV, V. A., **the Experience in Environmental Impact Assessment During the Object Constructions and Development of the Radioactive Waste, Storage, Transportation, Recycling.** Environment and Human Impact. (St. Petersburg, 14-18 October, 1996). St. Petersburgs (1996) B-23.
4. UNESCO. *The UN World Water Development Report 2015, water for a sustainable world.* UNESCO; Paris, France: 2015
5. U.S. Department of the Interior. *Cooperative agreement for Platte River research and other efforts relating to endangered species habitats along the Central Platte River Nebraska.* U.S. Printing Office; Washington, D.C., USA: 1997.
6. Schultz L, Folke C, Österblom H, Olsson P. **Adaptive governance, ecosystem management, and natural capital.** *Proceedings of the National Academy of Sciences.* 2015;112(24):7369-7374
7. Ruhl JB. **General design principles for resilience and adaptive capacity in legal systems: applications to climate change adaptation law.** *North Carolina Law Review.* 2011;89:1374-1401.
8. Anshu Singh, " **Principles and Development of International Environmental Law**", Vol 10, ISSN 2581-5504, Amity Law School, Amity University, Kolkata, May 2020.